TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. lapkričio 7 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Direktyva (ES) 2019/1023 – Restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūros – 1 straipsnio 4 dalis – Dalykas ir taikymo sritis – Procedūrų taikymas ir nemokiems fiziniams asmenims, kurie nėra verslininkai – 20 straipsnis – Galimybė pasinaudoti skolų panaikinimo priemone – 23 straipsnio 1, 2 ir 4 dalys – Nukrypti leidžiančios nuostatos – Skolų panaikinimo netaikymas tam tikrų kategorijų skoloms – Nemokiu tapęs fizinis asmuo – Skolininko sąžiningumas – Galimybės taikyti skolų panaikinimą sąlygos – Valstybės skolinių reikalavimų neįtraukimas“

Sujungtose bylose C-289/23 (*Corván*)[i] ir C-305/23 (*Bacigán*)[i]

dėl *Juzgado de lo Mercantil no 1 de Alicante* (Alikantės komercinis teismas Nr. 1, Ispanija) (C-289/23) ir *Juzgado de lo Mercantil no 10 de Barcelona* (Barselonos komercinis teismas Nr. 10, Ispanija) (C-305/23) 2023 m. balandžio 25 d. ir 2023 m. gegužės 2 d. nutartimis, kurias Teisingumo Teismas gavo atitinkamai 2023 m. balandžio 25 d. ir 2023 m. gegužės 15 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų dviejų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Agencia Estatal de la Administración Tributaria

prieš

A (C-289/23)

ir

S.E.I.

prieš

Agencia Estatal de la Administración Tributaria (C-305/23)

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro antrosios kolegijos pirmininko pareigas einantis pirmosios kolegijos pirmininkas F. Biltgen (pranešėjas), penktosios kolegijos pirmininkė M. L. Arastey Sahún ir teisėjas J. Passer,

generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

* Proceso kalba: ispanų.

[i] Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos A. Ballesteros Panizo ir A. Gavela Llopis,

– Europos Komisijos, atstovaujamos J. L. Buendía Sierra, L. Malferrari ir G. von Rintelen,

susipažinęs su 2024 m. gegužės 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva) (OL L 172, 2019, p. 18), 1 straipsnio 4 dalies ir 23 straipsnio 1, 2 ir 4 dalių išaiškinimo.

2 Šie prašymai buvo pateikti dviejuose A (C-289/22) bei S.E.I. (C-305/23) ir *Agencia Estatal de Administración Tributaria* (mokesčių administratorius, Ispanija) (toliau – AEAT) ginčuose dėl A ir S.E.I. pateiktų prašymų panaikinti skolas vykstant su jais atitinkamai susijusioms nemokumo procedūroms.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 21 ir 78–81 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(21) pernelyg didelis vartotojų įsiskolinimas kelia rimtų ekonominių ir socialinių problemų ir yra glaudžiai susijęs su skolų naštos mažinimu. Be to, dažnai nėra įmanoma aiškiai atskirti skolų, kurias verslininkas įgijo užsiimdamas prekyba, verslu, amatu ar profesija nuo tų, kurios įgytos nevykdant tos veiklos. Verslininkai negalėtų veiksmingai pasinaudoti antrosios galimybės suteikiamais privalumais, jei siekdami verslo skolų ir kitų skolų, įgytų neužsiimant verslu panaikinimo, jie turėtų vykdyti kelias atskiras procedūras, kurių taikymo sąlygos ir skolos panaikinimo laikotarpiai skirtingi. Todėl, nors šioje direktyvoje nenustatomos privalomos taisyklės dėl pernelyg didelio vartotojų įsiskolinimo, valstybėms narėms būtų patartina kuo anksčiau pradėti taikyti šios direktyvos nuostatas dėl skolų panaikinimo taip pat ir vartotojams;

<…>

(78) visiškas skolų panaikinimas arba draudimų verstis veikla atšaukimas po ne ilgesnio nei trejų metų laikotarpio ne visais atvejais yra tinkamas, todėl gali reikėti nustatyti nuo šios taisyklės nukrypti leidžiančios nuostatas, kurios būtų tinkamai pagrįstos nacionalinėje teisėje nustatytomis priežastimis. Pavyzdžiui, tokios nukrypti leidžiančios nuostatos turėtų būti nustatomos tais atvejais, kai skolininkas yra nesąžiningas arba veikė piktnaudžiaudamas. Jei pagal nacionalinę teisę verslininkai negali pasinaudoti sąžiningumo ir geros valios prezumpcija, įrodinėjimo pareiga dėl sąžiningumo ir geros valios neturėtų būti bereikalingai sunki ar sudėtinga, jiems siekiant pradėti procedūrą;

(79) nustatant, ar verslininkas buvo nesąžiningas, teisminės arba administracinės institucijos galėtų atsižvelgti į tokias aplinkybes kaip skolos pobūdis ir dydis, jos atsiradimo laikas, verslininko pastangos ją grąžinti ir laikytis teisinių prievolių, įskaitant viešojo licencijavimo reikalavimus ir būtinybę vesti teisingą buhalteriją, verslininko mėginimai išvengti kreditorių reikalavimų, pareigų vykdymas kylant nemokumo tikimybei, kurias priklauso vykdyti verslininkais esantiems bendrovių direktoriams, ir Sąjungos ir nacionalinės konkurencijos ir darbo teisės laikymasis. Taip pat turėtų būti galima nustatyti nukrypti leidžiančias nuostatas, kai verslininkas nesilaikė tam tikrų teisinių prievolių, įskaitant prievoles užtikrinti didžiausią įmanomą skolų grąžinimą kreditoriams, kurios gali būti nustatytos kaip bendra prievolė generuoti pajamas ar turtą. Be to, turėtų būti galima nustatyti konkrečias nukrypti leidžiančias nuostatas, kai jos yra būtinos norint užtikrinti skolininko teisių ir vieno ar kelių kreditorių teisių pusiausvyrą, pavyzdžiui, kai kreditorius yra fizinis asmuo, kuriam reikia daugiau apsaugos nei skolininkui;

(80) nukrypti leidžianti nuostata taip pat galėtų būti pateisinama, jei skolų panaikinimo procedūros išlaidos, įskaitant teisminių ir administracinių institucijų bei specialistų imamus mokesčius, nėra padengiamos. Valstybės narės turėtų galėti numatyti, kad su tuo panaikinimu susijusios lengvatos gali būti atšauktos tais atvejais, kai, pavyzdžiui, skolininko finansinė padėtis gerokai pagerėja dėl nenumatytų aplinkybių, kaip antai laimėjus loterijoje arba dėl paveldėjimo ar dovanojimo įgijus turto. Valstybėms narėms neturėtų būti užkertamas kelias nustatyti papildomų nukrypti leidžiančių nuostatų aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis ir esant tinkamam pagrindimui;

(81) esant tinkamai pagrįstai priežasčiai pagal nacionalinę teisę, galėtų būti tikslinga apriboti skolų panaikinimo galimybę tam tikrų skolų kategorijų atveju. Valstybėms narėms turėtų būti galima neleisti pasinaudoti skolų panaikinimo galimybe užtikrintų skolų atveju tik iki nacionalinėje teisėje nustatytos įkaito vertės, o likusi skolos dalis turėtų būti laikoma neužtikrinta skola. Valstybės narės turėtų galėti neįtraukti kitų kategorijų skolų, kai tai tinkamai pagrįsta.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje numatyta:

„1. Šioje direktyvoje nustatomos taisyklės dėl:

<…>

b) nemokių verslininkų skolų panaikinimo procedūrų ir

<…>

2. Ši direktyva netaikoma šio straipsnio 1 dalyje nurodytoms procedūroms, susijusioms su skolininkais, kurie yra:

<…>

h) fiziniai asmenys, kurie nėra verslininkai.

<…>

4. Valstybės narės gali išplėsti 1 dalies b punkte nurodytų procedūrų taikymo sritį, įtraukdamos į ją ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai.

<…>“

5 Šios direktyvos III antraštinė dalis apima jos 20–24 straipsnius.

6 Šios direktyvos 20 straipsnyje „Galimybė pasinaudoti skolų panaikinimo priemone“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad nemokūs verslininkai galėtų pasinaudoti bent viena procedūra, pagal kurią būtų visiškai panaikintos jų skolos pagal šią direktyvą.

Valstybės narės gali reikalauti, kad prekyba, verslas, amatas ar profesinė veikla, su kuriais yra susijusios nemokaus verslininko skolos, būtų nutraukti.

2. Valstybės narės, kuriose visiškas skolų panaikinimas galimas tik verslininkui grąžinus dalį skolos, užtikrina, kad ši grąžinimo prievolė atitiktų konkretaus verslininko padėtį ir visų pirma būtų proporcinga jo pajamoms ir turtui, kuriuos galima paimti, arba disponuojamosioms pajamoms ir turtui skolų panaikinimo laikotarpiu, ir ja būtų atsižvelgta į pagrįstus kreditorių interesus.

3. Valstybės narės užtikrina, kad verslininkai, kurių skolos buvo panaikintos, galėtų naudotis esamomis nacionalinėmis sistemomis, pagal kurias verslininkams numatyta teikti paramą jų verslui, įskaitant prieigą prie reikšmingos ir naujausios informacijos apie šias sistemas.“

7 Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnis „Nukrypti leidžiančios nuostatos“ suformuluotas taip:

„1. Nukrypdamos nuo 20–22 straipsnių, valstybės narės gali toliau taikyti arba priimti nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama tokiu skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai arba ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai tais atvejais, kai nemokus verslininkas įsiskolindamas, nemokumo procedūros metu arba grąžindamas skolą, vertinant pagal nacionalinę teisę, veikė kreditorių arba kitų suinteresuotųjų subjektų atžvilgiu nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas, nedarant poveikio nacionalinėms taisyklėms dėl įrodinėjimo pareigos.

2. Nukrypdamos nuo 20–22 straipsnių, valstybės narės gali toliau taikyti arba priimti nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų

panaikinimo laikotarpiai arba ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis ir kai tokios nukrypti leidžiančios nuostatos yra tinkamai pagrįstos, pavyzdžiui, kai:

a) nemokus verslininkas iš esmės nesilaikė prievolių pagal skolų grąžinimo planą arba bet kurios kitos teisinės prievolės, kuria siekiama apsaugoti kreditorių interesus, įskaitant prievolę užtikrinti didžiausią įmanomą skolų susigrąžinimą kreditoriams;

b) nemokus verslininkas nevykdo informavimo arba bendradarbiavimo pareigų pagal Sąjungos ir nacionalinę teisę;

c) prašymai dėl skolų panaikinimo procedūros teikiami piktnaudžiaujant;

d) paskesnis prašymas dėl skolų panaikinimo pateikiamas per tam tikrą laikotarpį nuo to laiko, kai nemokiam verslininkui buvo suteikta galimybė pasinaudoti visišku skolų panaikinimu, arba jo prašymas visiškai panaikinti skolas buvo atmestas dėl šiurkštaus informavimo arba bendradarbiavimo pareigų pažeidimo;

e) nepadengiamos skolų panaikinimo procedūros išlaidos; arba

f) nukrypti leidžianti nuostata yra būtina siekiant užtikrinti skolininko teisių ir kreditoriaus ar kelių kreditorių teisių pusiausvyrą.

<…>

4. Valstybės narės gali nustatyti, kad tam tikrų kategorijų skolos negali būti panaikintos, arba gali apriboti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra, arba nustatyti ilgesnį skolos panaikinimo laikotarpį, jei toks netaikymas, apribojimai arba ilgesni laikotarpiai yra tinkamai pagrįsti, kaip, pavyzdžiui, šiais atvejais:

a) užtikrintų skolų;

b) skolų, susidarančių dėl baudžiamųjų sankcijų, arba su jomis susijusių skolų;

c) skolų, susidarančių dėl deliktinės atsakomybės;

d) skolų dėl iš šeimos santykių, giminystės, santuokos arba svainystės kylančių išlaikymo prievolių;

e) skolų, susidariusių po to, kai buvo pateiktas prašymas dėl skolų panaikinimo procedūros, arba po to, kai tokia procedūra buvo pradėta, ir

f) skolų, kylančių iš prievolės sumokėti skolų panaikinimo procedūros išlaidas.

<…>“

Ispanijos teisė

TRLC

8 Pagrindinėms byloms *rationae temporis* taikomas 2020 m. gegužės 5 d. *Real Decreto Legislativo 1/2020 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Concursal* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2020, kuriuo patvirtinamas suvestinės redakcijos Nemokumo įstatymo tekstas) (BOE, Nr. 127, 2020 m. gegužės 7 d., p. 31518), iš dalies pakeistas 2022 m. rugsėjo 5 d. *Ley 16/2022 de reforma del texto refundido de la Ley Concursal, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2020, para la transposición de la Directiva (UE) 2019/1023* (Įstatymas Nr. 16/2022, kuriuo iš dalies keičiamas naujos redakcijos Nemokumo įstatymas, patvirtintas Karaliaus įstatyminiu dekretu Nr. 1/2020, siekiant perkelti Direktyvą (ES) 2019/1023) (BOE, Nr. 214, 2022 m. rugsėjo 6 d., p. 123682) (toliau – TRLC).

9 Įstatymo Nr. 16/2022 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„<…>

<…> Kai nemokus skolininkas yra fizinis asmuo, nemokumo procedūros tikslas – nustatyti sąžiningus skolininkus ir suteikti jiems galimybę taikyti dalinį skolų panaikinimą, taip leidžiant jiems pasinaudoti antru šansu ir užkertant kelią patekti į šešėlinę ekonomiką ar neleidžiant skursti.

<…>

[Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva] reikalaujama, kad visos valstybės narės nustatytų antro šanso mechanizmą, kad skolininkai nebūtų skatinami persikelti į kitas šalis, kuriose tokie mechanizmai jau numatyti, nes tai kainuotų tiek skolininkui, tiek jo kreditoriams. Tuo pačiu metu šios srities suvienodinimas laikomas būtinu Europos bendrajai rinkai veikti.

Vienas iš radikaliausių naujojo reglamentavimo pakeitimų yra tas, kad, užuot susiejus skolų panaikinimą su tam tikros rūšies skolų grąžinimu (kaip numatyta naujos redakcijos Nemokumo įstatymo 487 straipsnio 2 dalyje), turi būti taikoma skolų panaikinimo pagal nuopelnus tvarka, pagal kurią bet kuris skolininkas, nesvarbu, ar jis yra verslininkas, ar ne, jeigu atitinka sąžiningumo reikalavimą, kuriuo grindžiamas šis institutas, gali pasinaudoti visų savo skolų panaikinimo procedūra, išskyrus tas, kurios išimties tvarka ir dėl savo ypatingo pobūdžio laikomos tokiomis, kurių negalima teisėtai panaikinti. Išlieka Ispanijos teisės aktų leidėjo dar 2015 m. pripažinta galimybė taikyti skolų panaikinimą bet kuriam sąžiningam skolininkui fiziniam asmeniui, nesvarbu, ar jis yra verslininkas, ar ne.

<…>

Skolininko sąžiningumas tebėra kertinis skolų panaikinimo aspektas. Remiantis tarptautinių organizacijų rekomendacijomis, nustatomi norminiai sąžiningumo apribojimai, atsižvelgiant į tam tikrą išsamiai išvardytą objektyvų elgesį (baigtinis sąrašas), nesiremiant neaiškiais ar nepakankamai apibrėžtais elgesio modeliais, arba kai dėl įrodymų skolininkui tenka neįmanoma našta. <…>

<…>

Vykstant kolektyvinei nemokumo procedūrai ir esant pateiktiems reikalavimams į turtą skolų panaikinimas taikomas visiems reikalavimams. Tam tikrais atvejais išimtys grindžiamos ypatinga reikalavimų patenkinimo svarba teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu (kaip antai išlaikymo skoloms, skoloms, kylančioms iš valstybės reikalavimų, skoloms, kylančioms iš nusikalstamų veikų, arba skoloms, kylančioms iš deliktinės atsakomybės). Taigi skolų, susijusių su valstybės skoliniais reikalavimais, panaikinimui taikomi tam tikri apribojimai ir jis galimas tik pirmą kartą panaikinant skolas, bet ne vėliau. Kitais atvejais išimtis grindžiama sinergija ar neigiamu išoriniu poveikiu, kuris gali atsirasti dėl tam tikrų rūšių skolų panaikinimo: skolų, atsiradusių dėl pareigos padengti išlaidas, susijusias su procedūra, per kurią panaikinamos skolos, panaikinimas gali atgrasyti kai kuriuos trečiuosius asmenis (pavyzdžiui, advokatus) nuo bendradarbiavimo šiuo klausimu su skolininku, o tai trukdytų bankrutuojančiam asmeniui susipažinti su savo bylos medžiaga. Be to, skolų kreditoriams, kurios užtikrintos realia užtikrinimo priemone, panaikinimas be jokio pagrindo pakenktų vienam iš pagrindinių galimybės gauti kreditą elementų, taigi ir tinkamam šiuolaikinės ekonomikos funkcionavimui, t. y. kreditoriaus, kuriam suteikta reali užtikrinimo priemonė nuo skolininko nemokumo ar įsipareigojimų nevykdymo, imunitetui. Galiausiai išimties tvarka teismas gali nuspręsti visiškai ar iš dalies nepanaikinti tam tikrų skolų, kai tai būtina siekiant išvengti kreditoriaus nemokumo.

<…>“

10 TRLC 486 straipsnyje nustatyta:

„Skolininkas fizinis asmuo, nesvarbu, ar jis yra verslininkas, ar ne, gali prašyti panaikinti nesumokėtas skolas laikantis šiame įstatyme nustatytų sąlygų ir reikalavimų, jeigu jis yra sąžiningas skolininkas:

1° Sutinkantis laikytis mokėjimo plano prieš tai nelikvidavus turto pagal 3 skirsnio 1 poskirsnyje numatytą skolų panaikinimo tvarką. Arba

2° Likviduojant turtą – tokiu atveju skolų panaikinimui bus taikoma 3 skirsnio 2 poskirsnyje numatyta tvarka, jeigu nemokumo procedūros užbaigimo priežastis yra turto likvidavimo etapo pabaiga arba turto nepakankamumas skoliniams reikalavimams patenkinti iš turto.“

11 TRLC 487 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Skolininkui, kuris yra atsidūręs vienoje iš toliau nurodytų situacijų, negali būti panaikintos nesumokėtos skolos:

1° Jeigu per pastaruosius dešimt metų iki prašymo panaikinti pateikimo jis galutiniu teismo nuosprendžiu buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme, net sustabdyta ar pakeista, už nusikalstamas veikas turtui ir socialinei bei ekonominei tvarkai, už dokumentų klastojimą, nusikalstamas veikas valstybės biudžetui ir socialiniam draudimui arba darbuotojų teisėms, su sąlyga, kad maksimali bausmė už nusikalstamą veiką yra lygi ar viršija trejus metus, nebent prašymo panaikinti pateikimo dieną baudžiamoji atsakomybė išnyko ir buvo įvykdytos dėl nusikalstamos veikos kylančios piniginės prievolės.

2° Jeigu per dešimt metų iki prašymo panaikinti buvo priimtas galutinis administracinis sprendimas dėl labai sunkaus mokesčių teisės, socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimo arba per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis sprendimas perkelti atsakomybę, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti pateikimo dieną jis sumokėjo visas skolas, už kurias yra atsakingas.

Sunkių pažeidimų atveju skolininkų, kurie buvo nubausti didesne nei penkiasdešimt procentų sumos, kurią [AEAT] gali panaikinti, kaip nurodyta 489 straipsnio 1 dalies 5 punkte, suma, skolos gali būti panaikintos tik tuo atveju, jei prašymo panaikinti pateikimo dieną jie sumokėjo visas skolas, už kurias yra atsakingi.

3° Jeigu nemokumas pripažintas tyčiniu. Vis dėlto, jei nemokumas pripažintas tyčiniu tik dėl to, kad skolininkas nesilaikė pareigos laiku pateikti prašymą paskelbti nemokumą, teismas gali atsižvelgti į aplinkybes, dėl kurių buvo vėluojama.

4° Jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti jis buvo pripažintas suinteresuotuoju asmeniu sprendime, kuriuo trečiojo asmens nemokumas buvo pripažintas tyčiniu, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti pateikimo dieną jis buvo sumokėjęs visas skolas, už kurias atsakingas.

5° Jeigu jis neįvykdė bendradarbiavimo ir informavimo pareigų nemokumo bylų teisėjui ir nemokumo specialistui.

6° Jeigu jis pateikė neteisingą ar klaidinančią informaciją arba veikė neapdairiai ar aplaidžiai prisiimdamas skolą arba vykdydamas savo pareigas, net ir tuo atveju, kai nebuvo priimtas teismo sprendimas, kuriuo nemokumas būtų pripažintas tyčiniu. <…>

<…>

2. Pirmesnės dalies 3 ir 4 punktuose nurodytais atvejais, jei kvalifikavimas dar nėra galutinis, teismas sustabdo sprendimo dėl skolų panaikinimo vykdymą, kol kvalifikavimas taps galutinis. <…>“

12 TRLC 489 straipsnyje numatyta:

„1. „Skolų panaikinimas taikomas visoms negrąžintoms skoloms, išskyrus toliau nurodytas skolas:

<…>

2° Civilinės atsakomybės skoloms, kylančioms iš delikto.

<…>

5° Skoloms, kylančioms iš valstybės skolinių reikalavimų. Vis dėlto skolos, kurių išieškojimo administravimas priskirtas [AEAT] kompetencijai, gali būti panaikintos iki maksimalios 10 000 eurų sumos vienam skolininkui; 5 000 eurų neviršijančios skolos panaikinamos visiškai, o viršijus šią sumą panaikinama 50 % skolos, neviršijant nurodytos maksimalios sumos. Be to, tokiomis pat sąlygomis gali būti panaikinta ir tokia pati skolų socialinės apsaugos institucijoms

suma. Panaikinama suma, neviršijanti minėtos maksimalios sumos, nustatoma tvarka, atvirkštine šiame įstatyme nustatytajai pirmumo tvarkai, o kiekvienoje kategorijoje – atsižvelgiant į jos susidarymo laiką.

6° Skoloms, susijusioms su baudomis, kurios skolininkui buvo skirtos baudžiamojoje byloje, ir labai sunkiomis administracinėmis sankcijomis.

7° Skoloms, susijusioms su teismo išlaidomis ir išlaidomis, siejamomis su prašymo panaikinti nagrinėjimu.

<…>

3. Valstybės skoliniam reikalavimui skolų panaikinimas gali būti taikomas iki 1 dalies 5 punkto antrame sakinyje nustatyto dydžio, tačiau tik tada, kai skolų panaikinimas taikomas pirmą kartą; skolų panaikinimas negali būti taikomas jokiai sumai, kai paeiliui naikinamos to paties skolininko, kuriam gali būti taikomas šis skolų panaikinimas, skolos.“

13 TRLC 493 straipsnyje nustatyta:

„1. Bet kuris kreditorius, susijęs su skolų panaikinimu, turi teisę prašyti, kad nemokumo bylą nagrinėjantis teismas atsisakytų panaikinti skolas šiais atvejais:

<…>

3° Jeigu prašymo pateikimo metu vyksta baudžiamasis arba administracinis procesas, kaip numatytas 487 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose, ir per trejus metus nuo panaikinimo tuo atveju, kai turtas neegzistuoja ar likviduojamas, arba nuo laikino panaikinimo tuo atveju, kai taikomas grąžinimo planas, priimamas galutinis apkaltinamasis nuosprendis arba administracinis sprendimas.

2. Negalima prašyti atšaukti praėjus trejiems metams nuo skolos panaikinimo likvidavus turtą arba nuo laikino panaikinimo tuo atveju, kai taikomas grąžinimo planas.“

Bendrasis mokesčių įstatymas

14 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos 2003 m. gruodžio 17 d. *Ley 58/2003 General Tributaria* (Bendrasis mokesčių įstatymas Nr. 58/2003; BOE, Nr. 302, 2003 m. gruodžio 18 d., p. 44987; toliau – Bendrasis mokesčių įstatymas) 43 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta:

„Už mokesčių skolą solidariai atsako šie asmenys ar subjektai:

<…>

b) Juridinių asmenų, nutraukusių savo veiklą, *de jure* arba *de facto* administratoriai, kiek tai susiję su jų mokestinėmis prievolėmis, kurios atsirado ir kurios yra sustabdytos veiklos nutraukimo metu, jeigu jie nesiėmė priemonių, būtinų joms sumokėti, arba sudarė sutartis ar ėmėsi priemonių, dėl kurių mokėjimas nebuvo atliktas.“

15 Bendrojo mokesčių įstatymo 191 straipsnyje numatyta:

„1. Mokesčių teisės pažeidimu laikomas visos mokesčių skolos, kuri atsiranda dėl teisingo mokesčio apskaičiavimo, ar jos dalies nesumokėjimas per kiekvieną mokestį reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytą terminą, išskyrus atvejus, kai jis sureguliuojamas pagal šio įstatymo 27 straipsnį arba kai netaikomas šio įstatymo 161 straipsnio 1 dalies b punktas.

<…>

Šiame straipsnyje numatytas mokestinis pažeidimas kvalifikuojamas kaip nesunkus, sunkus arba labai sunkus pagal tolesnių dalių nuostatas.

Sankcijos pagrindas yra suma, kuri nėra įtraukta į mokesčio apskaičiavimą dėl padaryto pažeidimo.

<…>

4. Pažeidimas yra labai sunkus, kai naudojamos sukčiavimo priemonės.

Pažeidimas taip pat yra labai sunkus, net jei nebuvo panaudotos jokios sukčiavimo priemonės, nesumokėjus išskaičiuotų sumų arba sumų, kurios turėjo būti išskaičiuotos, arba [nesumokėjus] avansinių mokėjimų, su sąlyga, kad išskaičiuotos ir nesumokėtos sumos bei surinkti ir nesumokėti avansiniai mokėjimai sudaro daugiau nei 50 % sankcijos bazės sumos.

<…>“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

Byla Corván (C-289/23)

16 2022 m. liepos 7 d. A paprašė jam pradėti nemokumo procedūrą ir deklaravo 537 787,69 euro skolų. Kadangi 2022 m. liepos 26 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pripažino šį skolininką nemokiu ir dėl nepakankamo turto nutraukė bylą, šis skolininkas 2022 m. rugsėjo 28 d. paprašė panaikinti visas jo skolas. 2022 m. spalio 19 d. šis teismas pripažino priimtinu AEAT prieštaravimą dėl skolų panaikinimo dėl įvairių viešosios teisės reglamentuojamų skolinių reikalavimų buvimo.

17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme AEAT teigia, pirma, jog šis prieštaravimas buvo motyvuotas tuo, kad galutinis sprendimas perkelti atsakomybę, pagrįstas Bendrojo mokesčių įstatymo 43 straipsniu, dėl 114 408,09 euro mokesčių skolos ir baudų, mokėtinų bendrovės, kuriai vadovavo A, buvo priimtas mažiau nei prieš dešimt metų, todėl šis skolininkas buvo nesąžiningas. Antra, jis priduria, kad kai kurie skoliniai reikalavimai yra valstybės, todėl jiems netaikomas skolų panaikinimas.

18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, be kita ko, pažymi, kad, pirma, 2019 m. liepos 2 d. Sprendime Nr. 381/2019 (ES:TS:2019:2253) *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) nusprendė, kad Ispanijos teisės aktų leidėjas, perkeldamas į Ispanijos teisę Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą, pasirinko „sąžiningumo“ norminį modelį, todėl piktnaudžiavimą lemia tam tikrų teisės aktuose numatytų aplinkybių konstatavimas. Taigi teisėjai

neturi teisės vertinti aplinkybių, dėl kurių negalima pasinaudoti skolų panaikinimu, o jų funkcijos apsiriboja nustatymu, ar yra teisės aktuose numatytos aplinkybės. Taigi sąvoka „sąžiningumas“ susijusi ne su bendra Civiliniame kodekse numatyta sąvoka, o su tam tikrų sąlygų laikymusi. Tačiau pagal teisės aktus, galiojusius prieš pat perkėlimą į nacionalinę teisę, skolininkas buvo laikomas sąžiningu, jei buvo įvykdytos dvi sąlygos, t. y. pirma, nebuvo jo tyčinio nemokumo ir, antra, galutiniu teismo nuosprendžiu jis nebuvo nuteistas už tam tikras nusikalstamas veikas. Todėl minėto perkėlimo į nacionalinę teisę paradoksas yra tas, kad juo buvo įvesta griežtesnė skolų panaikinimo tvarka nei ta, kuri buvo taikoma iki paties perkėlimo, o tai kelia didelių abejonių dėl jo suderinamumo su Sąjungos teise.

19 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad nagrinėjamu atveju Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos perkėlimas galėjo padėti sukurti paskatų sumokėti skolas, kurias viešojo administravimo institucijos būtų sunkiai išieškojusios nemokumo atveju, sistemą ir kad ši sistema nėra pagrįsta skolininko „sąžiningumo“ sąvoka. Šiam teismui kyla klausimas, ar toks perkėlimas suderinamas su šios direktyvos 23 straipsnio 2 dalimi, ir jam taip pat kyla tam tikrų abejonių dėl minėtos direktyvos 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo.

20 Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de lo Mercantil no 1 de Alicante* (Alikantės komercinis teismas Nr. 1) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Abejonės dėl [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalies aiškinimo.
   a) Ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal [TRLC] 487 straipsnio 1 dalies 2 punktą, nes apribojimas naudotis šia galimybe nebuvo numatytas prieš perkeliant [šią] direktyvą į nacionalinę teisę priimtose teisės normose, kuriose pripažinta teisė į panaikinimą ir kurias teisės aktų leidėjas įtvirtino *ex novo*? Visų pirma, ar nacionalinis teisės aktų leidėjas, perkeldamas [minėtą] direktyvą į nacionalinę teisę, gali nustatyti didesnius panaikinimo galimybės apribojimus nei tie, kurie buvo numatyti ankstesniuose teisės aktuose, ypač kai šis apribojimas neatitinka nė vienos iš [tos] direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje numatytų aplinkybių?
   b) Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnį klausimą atsakytų neigiamai, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, jeigu per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo [skolininkas] galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus arba socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti skolas pateikimo dieną skolininkas yra visiškai įvykdęs įsipareigojimus (TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punktas), jei dėl šios priežasties pasikeičia reikalavimų nemokumo byloje klasifikavimo sistema?
   c) Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnį klausimą atsakytų neigiamai, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punktą, jeigu <…> buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti skolas pateikimo dieną [skolininkas] yra visiškai įvykdęs savo įsipareigojimus, jei dėl šios aplinkybės negalima nustatyti skolininko nesąžiningumo? Ar šiuo tikslu turi reikšmės tai, kad nemokumas nebuvo pripažintas tyčiniu?

d) Jei Teisingumo Teismas į pirmesnį klausimą atsakytų neigiamai, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punktą, nes per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo padaryta pažeidimų ar priimti sprendimai dėl atsakomybės perkėlimo, neatsižvelgiant į įvykio, dėl kurio atsirado atsakomybė, datą ir galimą vėlavimą priimti sprendimą dėl atsakomybės perkėlimą?

e) Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnius klausimus atsakytų neigiamai, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punktą, jeigu nacionalinės teisės aktų leidėjas tinkamai nepagrindė tokio apribojimo?

2. Abejonės dėl [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo.

a) Ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos teisės normos, kaip antai numatytos TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punkte, kuriose įtvirtinti 23 straipsnio 4 dalyje pateiktame sąraše nenustatyti pagrindai, neleidžiantys pasinaudoti skolų panaikinimo galimybe? Visų pirma, ar 23 straipsnio 4 dalyje esantis pagrindų sąrašas turi būti aiškinamas kaip *numerus clausus* ar, priešingai, *numerus apertus* sąrašas?

b) Jeigu sąrašas yra nebaigtinis ir nacionalinės teisės aktų leidėjas gali nustatyti daugiau išimčių, nei numatyta [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvoje, ar pagal [šios] direktyvos 23 straipsnio 4 dalį yra draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose įtvirtinta bendroji taisyklė, kad skolos valstybei nėra panaikinamos, išskyrus atvejus, kai susidariusios labai aiškiai apibrėžtos aplinkybės, o sumos yra labai nedidelės, neatsižvelgiant į konkrečių skolų valstybei pobūdį ir aplinkybes? Visų pirma, ar nagrinėjamu atveju yra svarbi aplinkybė, kad pagal ankstesnes teisės normas, remiantis *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencijoje pateiktu jų aiškinimu, buvo galima panaikinti tam tikras skolas valstybei ir kad teisės aktu, kuriuo direktyva perkelta į nacionalinę teisę, buvo pasinaudota siekiant apriboti panaikinimo taikymo sritį?

c) Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnį klausimą atsakytų neigiamai, ar turi būti laikoma, kad pagal [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 4 dalį draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai numatytos TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5 punkte, kuriose įtvirtinta bendroji taisyklė, kad skolos valstybei nėra naikinamos (su tam tikromis paskesniame prejudiciniame klausime nurodytomis išimtimis), nes pagal šias normas sudaromos palankesnės sąlygos viešiesiems kreditoriams, palyginti su kitais kreditoriais?

d) Visų pirma, atsižvelgiant į pirmesnį klausimą, ar yra svarbi aplinkybė, kad teisės normose numatyta panaikinti skolas valstybei, tačiau tik tam tikrų skolų atveju ir tik taikant tam tikrus apribojimus, nesusijusius su faktine skolos suma?

e) Galiausiai, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama tokia teisės norma, kaip numatyta TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5 punkte, nes [draudimas] panaikinti skolas, [kylančias iš valstybės skolinių reikalavimų], grindžiamas tuo, kad jų sumokėjimas „*itin svarbus siekiant teisingos ir solidarios visuomenės, pagrįstos teisinės valstybės principu*“, taip pat apskritai yra susijęs su valstybės skoliniais reikalavimais, neatsižvelgiant į konkretų reikalavimo pobūdį? Visų pirma, ar šiuo tikslu yra svarbi aplinkybė, kad bendras pagrindimas taikomas ir [šios] direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje išvardytoms skoloms, ir joje nenurodytoms aplinkybėms arba skoloms?“

Byla Bacigán (C-305/23)

21 S.E.I., fizinis asmuo, kuris tapo nemokus, per dėl jo pradėtą nemokumo procedūrą prašė panaikinti skolas. S.E.I., kuris anksčiau vykdė savarankišką ekonominę veiklą, pradėjus šią procedūrą nebebuvo verslininkas.

22 Vykstant šiai nemokumo procedūrai ir visiškai likvidavus jo turtą, įskaitant gyvenamąjį būstą, 2022 m. spalio 18 d. S.E.I. pateikė prašymą visiškai panaikinti visas iki tos dienos mokėtinas skolas. AEAT nesutiko su šiuo prašymu, motyvuodamas tuo, kad S.E.I. negalėjo būti laikomas „sąžiningu“ skolininku, nes per dešimt metų iki šio prašymo jis buvo nubaustas galutiniu administraciniu sprendimu, kuriuo jam skirta 504,99 EUR bauda už „sunkius mokesčių teisės pažeidimus“, kaip tai suprantama pagal Bendrojo mokesčių įstatymo 191 straipsnį, ir ši bauda nebuvo sumokėta tuo metu, kai buvo pateiktas tas pats prašymas visiškai panaikinti skolas.

23 Nagrinėdamas bylą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pirma, pažymi, kad Ispanijos teisės aktų leidėjas pasinaudojo Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje suteikta galimybe ir TRLC išplėtė šioje direktyvoje numatytų procedūrų, leidžiančių panaikinti skolas, taikymą nemokiems fiziniams asmenims, kurie nėra verslininkai. Antra, jam visų pirma kyla klausimas, ar tokiu atveju minėta direktyva turi būti aiškinama kaip įpareigojanti nacionalinės teisės aktų leidėją nustatyti fiziniams asmenims taikomą tvarką, kuri atitiktų tos pačios direktyvos 20–24 straipsnių nuostatas. Šiam teismui taip pat kyla klausimas, ar šios direktyvos 23 straipsnį, būtent jo 1 dalį, galima aiškinti taip, kad sąvoka veikė „nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas“ taip pat apima skolininko aplaidumą ar neatsargumą. Galiausiai šiam teismui kyla abejonių dėl 23 straipsnio 2 dalies tinkamo aiškinimo, ypač dėl to, ar 23 straipsnio 2 dalies a–f punktuose išvardytų aplinkybių sąrašas yra baigtinis.

24 Tokiomis aplinkybėmis *Juzgado de lo Mercantil no 10 de Barcelona* (Barselonos komercinis teismas Nr. 10, Ispanija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Jei nacionalinis įstatymų leidėjas nusprendžia išplėsti nemokių verslininkų skolų panaikinimo procedūrų taikymo sritį, įtraukiant į ją ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai, kaip numatyta [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje, ar jis turi būtinai suderinti savo reguliavimą su [šios] direktyvos III antraštinėje dalyje įtvirtintomis nuostatomis?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

2. Ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nesąžiningo elgesio sąvokos taikymo sritis apima skolininko neatsargų ar nerūpestingą elgesį, dėl kurio atsirado skola?

Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą būtų neigiamas:

3. Ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos] 23 straipsnio 2 dalies a–f punktuose nurodyti atvejai yra baigtinis aiškiai apibrėžtų ir pagrįstų aplinkybių sąrašas, o gal valstybės [narės] gali įtraukti kitas aiškiai apibrėžtas ir pagrįstas aplinkybes?

Jeigu į trečiąjį klausimą būtų atsakyta, kad valstybės [narės] gali įtraukti kitokias, nei [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalies a–f punktuose [numatytos], aiškiai apibrėžtas ir pagrįstas aplinkybes:

4. Ar [atitinkamos] valstybės [narės] įtrauktos naujos aiškiai apibrėžtos aplinkybės bet kuriuo atveju turi būti pagrįstos nesąžiningu elgesiu arba piktnaudžiavimu?

Jeigu į [trečiąjį ir ketvirtąjį] klausimus būtų atsakyta, kad valstybės [narės] negali įtraukti kitų aplinkybių, nei išvardytos [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalies a–f punktuose; arba kad jeigu jos įtraukia kitas aiškiai apibrėžtas aplinkybes, jos turi būti pateisinamos nesąžiningu skolininko elgesiu ar jo piktnaudžiavimu:

5. Ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos] 23 straipsnį atitinkantis aiškinimas reiškia, kad tokia nuostata, kaip [TRLC] 487 straipsnio 1 dalies 2 punktas, netaikoma, kai nustatyta, kad labai sunkų mokesčių teisės pažeidimą lėmė skolininko elgesys, kuris nėra nei nesąžiningas elgesys, nei piktnaudžiavimas?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo a punkto byloje C-289/23 ir trečiojo klausimo byloje C-305/23

25 Pirmojo klausimo a punktu byloje C-289/23 ir trečiuoju klausimu byloje C-305/23 prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai iš esmės siekia sužinoti, ar [Restruktūrizavimo ir nemokumo] direktyvos 23 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad jame pateiktas aplinkybių sąrašas yra baigtinis arba ne, o atsakius neigiamai, ar valstybės narės, perkeldamos šią direktyvą į nacionalinę teisę, gali priimti nuostatas, labiau ribojančias galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra nei ankstesnės nacionalinės nuostatos, atsisakant suteikti tokį skolų panaikinimą ar jį apribojant, atšaukiant skolų panaikinimu suteikiamą naudą arba nustatant ilgesnius visiško skolų panaikinimo laikotarpius ar ilgesnius draudimo verstis veikla laikotarpius, kitomis nei išvardytos šio 23 straipsnio 2 dalyje aplinkybėmis.

26 Pirma, dėl klausimo, ar minėtos direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje pateiktas sąrašas yra baigtinis, reikia konstatuoti, kad šis sąrašas pradedamas žodžiu „pavyzdžiui“ ir kad tokią pačią reikšmę turintys žodžiai vartojami kitose šios nuostatos kalbinėse versijose. Taigi iš minėtos nuostatos formuluotės matyti, kad įvairios aplinkybės joje išvardytos ne išsamiai, o tik kaip pavyzdys.

27 Tokį pažodinį Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalies aiškinimą patvirtina šios direktyvos 80 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog valstybėms narėms „neturėtų būti užkertamas kelias nustatyti papildomų nukrypti leidžiančių nuostatų aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis ir esant tinkamam pagrindimui“.

28 Darytina išvada, kad šio 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje pateiktas aplinkybių sąrašas nėra baigtinis ir kad valstybės narės turi diskreciją priimti nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama tokiu skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai ar ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai kitomis, nei šioje nuostatoje išvardytomis, aplinkybėmis, jeigu, kaip matyti iš šios nuostatos formuluotės, šios aplinkybės yra aiškiai apibrėžtos ir tokios nukrypti leidžiančios nuostatos yra tinkamai pagrįstos.

29 Antra, dėl klausimo, ar perkeldamos Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą į savo nacionalinę teisę valstybės narės gali įtraukti nukrypti leidžiančią nuostatą, susijusią su skolų panaikinimu, kuri nebuvo numatyta nacionalinės teisės aktuose, galiojusiuose iki šio perkėlimo, taip dar labiau apribodamos galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra, reikia konstatuoti, kad nei šioje direktyvoje, nei jos parengiamuosiuose darbuose nėra duomenų, leidžiančių manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti valstybių narių šiuo klausimu turimą diskreciją ir užkirsti joms kelią į savo nacionalinę teisę įtraukti tokias nukrypti leidžiančias nuostatas.

30 Atvirkščiai, minėtos direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje numatęs, kad valstybės narės tam tikromis sąlygomis gali „toliau taikyti arba priimti“ nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama tokiu skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai ar ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai, Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai suteikė valstybėms narėms galimybę, jei šios sąlygos tenkinamos, priimti tokias nuostatas, kurių anksčiau nebuvo.

31 Kalbant apie šias sąlygas, pažymėtina, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje aiškiai nustatyta, kad šitaip valstybėms narėms pasinaudoti 23 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybe galima „tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis“ ir kai tokios nukrypti leidžiančios nuostatos yra „tinkamai pagrįstos“. Darytina išvada, kad, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas priima nuostatas, numatančias nukrypti leidžiančias nuostatas, šių nukrypti leidžiančių nuostatų priežastys turi būti kildinamos iš nacionalinės teisės arba iš procedūros, per kurią jos buvo priimtos, ir šiomis priežastimis turi būti siekiama teisėto viešojo intereso (žr. 2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams)*, C-687/22, EU:C:2024:287, 42 punktą).

32 Šiuo klausimu tiek Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 78 konstatuojamoji dalis, kurioje daroma nuoroda į nukrypti leidžiančias nuostatas, „tinkamai pagrįstas nacionalinėje teisėje nustatytomis priežastimis“, tiek šios direktyvos 81 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta „tinkamai pagrįsta priežastis pagal nacionalinę teisę“, leidžia manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog pakanka, kad būtų laikomasi skirtingose nacionalinės teisės sistemose nustatytų taisyklių.

33 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmojo klausimo a punktą byloje C-289/23 ir į trečiąjį klausimą byloje C-305/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje pateiktas aplinkybių sąrašas nėra baigtinis ir kad valstybės narės, perkeldamos šią direktyvą į nacionalinę teisę, gali priimti nuostatas, labiau ribojančias galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra nei ankstesnės nacionalinės nuostatos, atsisakant suteikti tokį skolų panaikinimą ar jį apribojant, atšaukiant skolų panaikinimu suteikiamą naudą arba nustatant ilgesnius visiško skolų panaikinimo laikotarpius ar ilgesnius draudimo verstis veikla laikotarpius, kitomis, nei išvardytos šio 23 straipsnio 2 dalyje, aplinkybėmis, jeigu šios aplinkybės yra aiškiai apibrėžtos ir tokios nukrypti leidžiančios nuostatos tinkamai pagrįstos.

Dėl pirmojo klausimo b, c ir d punktų byloje C-289/23 ir antrojo bei ketvirtojo klausimų byloje C-305/23

34 Pirmojo klausimo b, c ir d punktais byloje C-289/23 ir antruoju bei ketvirtuoju klausimais byloje C-305/23, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymus priimti prejudicinius sprendimus pateikę teismai iš esmės siekia sužinoti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo

direktyvos 23 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis perkeliant į nacionalinę teisę šią direktyvą pakeičiama iki šių teisės nuostatų priėmimo galiojusi nemokumo reikalavimų tenkinimo eiliškumo tvarka tiek, kiek jomis reikalaujama, kad skolininkas, norėdamas pasinaudoti skolų panaikinimu po nemokumo procedūros, padengtų nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus, ir neleidžiama pasinaudoti skolų panaikinimu tais atvejais, kai skolininkas elgėsi neatsargiai ar nerūpestingai, tačiau nesielgė nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas, ir jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo skolininkas galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus, socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai šio prašymo pateikimo dieną skolininkas yra visiškai sumokėjęs savo mokesčių ir socialinio draudimo skolas.

35 Pirma, dėl klausimo, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis perkeliant į nacionalinę teisę šią direktyvą pakeičiama iki šių teisės nuostatų priėmimo galiojusi nemokumo reikalavimų tenkinimo eiliškumo tvarka tiek, kiek jomis reikalaujama, kad skolininkas, norėdamas pasinaudoti skolų panaikinimu, turi padengti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus, reikia pažymėti, kad, viena vertus, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūros yra dvi skirtingos procedūros, kuriomis siekiama savų tikslų. Aplinkybė, kad skolų panaikinimas taikomas su sąlyga, kad bus padengti valstybės skoliniai reikalavimai, neturi įtakos šių skolų kvalifikavimui kaip „pirmaeilių“, „paprastų“ ar „subordinuotų“ po nemokumo paskelbimo. Taigi neatrodo, kad pareiga padengti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus tam, kad būtų galima pasinaudoti skolų panaikinimu, reiškia, kad pakeičiamas reikalavimų tenkinimo eiliškumas po nemokumo procedūros.

36 Kita vertus, kaip matyti iš šio sprendimo 33 punkto, šioje nuostatoje pateiktas sąrašas nėra baigtinis ir valstybės narės, perkeldamos šią direktyvą į nacionalinę teisę, gali priimti nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai ar ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis, kitomis, nei išvardytos šioje nuostatoje, net jei šios nuostatos labiau apriboja teisę pasinaudoti skolų panaikinimu nei ankstesnės nacionalinės nuostatos. Pasinaudodamos šia galimybe valstybės narės gali reikalauti nepirmaeilių valstybės skolinių reikalavimų sumokėjimo po nemokumo procedūros tam, kad būtų galima pasinaudoti skolų panaikinimu.

37 Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai nustatė, kad naudojimasis šia galimybe siejamas su sąlygomis, jog šioje nuostatoje nurodytos nukrypti leidžiančios nuostatos turi būti susijusios su „tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis“ ir „tinkamai pagrįstos“. Darytina išvada, kad, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas priima nuostatas, numatančias tokias nukrypti leidžiančias nuostatas, šių nukrypti leidžiančių nuostatų priežastys turi būti kildinamos iš nacionalinės teisės arba iš procedūros, per kurią jos buvo priimtos, ir šiomis priežastimis turi būti siekiama teisėto viešojo intereso (pagal analogiją žr. 2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Instituto da Segurança Social ir kt.*, C-20/23, EU:C:2024:389, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

38 Šiuo atveju nustatyta pareiga sumokėti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus, kad būtų taikomas skolų panaikinimas, reiškia aiškiai apibrėžtas aplinkybes. Be to, tai, kad ši pareiga leidžia sumokėti skolinius reikalavimus, kuriuos paskelbus nemokumą viešosios valdžios administracijai būtų sunku išieškoti, netrukdo tinkamai pagrįsti šios nukrypti leidžiančios nuostatos dėl skolų

panaikinimo. Iš tiesų reikalaudamas sumokėti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus teisės aktų leidėjas gali siekti teisėto viešojo intereso, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

39 Iš to matyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis perkeliant į nacionalinę teisę šią direktyvą reikalaujama sumokėti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus po nemokumo procedūros, jeigu ši pareiga tinkamai pagrįsta.

40 Antra, dėl klausimo, ar pagal Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalį draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias netaikomas skolų panaikinimas tokiomis aplinkybėmis, kai skolininkas elgėsi neatsargiai ir nerūpestingai, nors neveikė nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas, reikia konstatuoti, kad nors tiesa, jog šios direktyvos 23 straipsnio 1 dalis aiškiai skirta nemokiems verslininkams, kurie veikė „nesąžiningai arba piktnaudžiaudami“, šio straipsnio 2 dalyje tokios nuorodos nėra.

41 Iš tiesų minėto 23 straipsnio 2 dalyje tik numatyta, kad valstybės narės gali toliau taikyti arba priimti nuostatas, kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai ar ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai „tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis“, bet dėl to nereikalaujama, kad atitinkami verslininkai veiktų „nesąžiningai arba piktnaudžiaudami“.

42 Be to, to paties 23 straipsnio 2 dalyje kaip pavyzdys išvardytoms aplinkybėms, kurioms esant gali būti numatytos nukrypti nuo skolų panaikinimo procedūros leidžiančios nuostatos, nebūdinga tai, kad atitinkami verslininkai veikia „nesąžiningai“ arba „piktnaudžiaudami“.

43 Reikia pridurti, kad šios aplinkybės iš esmės atitinka aplinkybes, nurodytas Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 79 ir 80 konstatuojamosiose dalyse, ir kad iš šių konstatuojamųjų dalių taip pat nematyti, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti šios direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje nurodytas „aiškiai apibrėžtas aplinkybes“ tik tais atvejais, kai atitinkami verslininkai veikė nesąžiningai arba piktnaudžiaudami.

44 Iš to matyti, kad 23 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad ja nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis draudžiama taikyti skolų panaikinimą aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis, kai skolininkas neveikė nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas.

45 Galiausiai, trečia, dėl klausimo, ar 23 straipsnio 2 dalis draudžia nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias netaikomas skolų panaikinimas, jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo skolininkas galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus arba socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai šio prašymo pateikimo dieną skolininkas yra visiškai sumokėjęs savo mokesčių ir socialinio draudimo skolas, reikia priminti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 28–33 punktų, šia nuostata valstybėms narėms suteikiama diskrecija, nes joje aiškiai numatyta, kad jos gali toliau taikyti arba priimti nuostatas, „kuriomis atsisakoma suteikti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra ar ji apribojama, atšaukiama skolų panaikinimu suteikiama nauda arba kuriomis numatomi ilgesni visiško skolų panaikinimo laikotarpiai ar ilgesni draudimo verstis veikla laikotarpiai tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis ir kai tokios nukrypti leidžiančios

nuostatos yra tinkamai pagrįstos“. Be to, kaip matyti iš šio sprendimo 29 punkto, nei Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvoje, nei jos parengiamuosiuose darbuose nėra duomenų, leidžiančių manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti šią diskreciją

46 Tokiu atveju, kaip matyti iš šio sprendimo 31 ir 37 punktų, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas priima tokias nukrypti leidžiančias nuostatas, jų priežastys turi būti kildinamos iš nacionalinės teisės arba iš procedūros, per kurią jos buvo priimtos, ir šiomis priežastimis turi būti siekiama teisėto viešojo intereso.

47 Taigi, pagal Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalį nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias draudžiama taikyti skolų panaikinimą tam tikromis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis, jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo skolininkas galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus arba socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai šio prašymo pateikimo dieną skolininkas yra visiškai sumokėjęs savo mokesčių ir socialinio draudimo skolas, jei iš nacionalinės teisės matyti, kad šis netaikymas pateisinamas teisėto viešojo intereso siekimu, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Nacionalinė teisė leidžia nustatyti teisėto viešojo intereso priežastį, kuri šiomis aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis pagrindžia skolų panaikinimo netaikymą.

48 Šiuo atveju, kaip matyti iš šio sprendimo 9 punkto, Ispanijos teisės aktų leidėjas Įstatymo 16/2022 konstatuojamosiose dalyse, kuriomis siekiama užtikrinti Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę, nurodė priežastis, dėl kurių numatė nukrypti nuo skolų panaikinimo procedūros leidžiančias nuostatas. Šis teisės aktų leidėjas ten, be kita ko, nurodė, kad skolininkas, kuris tenkina sąžiningumo reikalavimą, gali pasinaudoti visų savo skolų, išskyrus tas, kurios išimties tvarka ir dėl savo ypatingo pobūdžio laikomos tokiomis, kurių negalima teisėtai panaikinti, panaikinimo procedūra. Šios išimtys grindžiamos ypatinga reikalavimų patenkinimo svarba teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu. Tarp šių reikalavimų yra valstybės skoliniai reikalavimai. Taigi skolų, susijusių su šiais reikalavimais, panaikinimui taikomi tam tikri apribojimai ir jis galimas tik pirmą kartą panaikinant skolas, bet ne vėliau.

49 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, pirma, ar šios priežastys yra teisėto viešojo intereso priežastys, ir, antra, ar iš nacionalinės teisės aktų matyti, kad šios priežastys pagrindžia skolų panaikinimo netaikymą aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis, kaip nurodytos TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punkte.

50 Dėl šio vertinimo reikia priminti, kad valstybės narės savo kompetenciją turi įgyvendinti laikydamosi Sąjungos teisės ir jos bendrųjų principų, taigi ir proporcingumo principo. Darytina išvada, kad nagrinėjama nacionalinė priemonė neturi viršyti to, kas tinkama ir būtina šia priemone teisėtai siekiamiems tikslams įgyvendinti (šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 24 d. Sprendimo *Agenzia delle dogane e dei monopoli ir Ministero dell’Economia e delle Finanze*, C-452/20, EU:C:2022:111, 36 ir 37 punktus ir jame nurodytą jurisprudenciją). Taigi ji negali turėti įtakos Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 20 straipsnio 1 dalyje nustatytai valstybių narių pareigai užtikrinti, kad nemokūs verslininkai galėtų pasinaudoti bent viena procedūra, pagal kurią būtų visiškai panaikintos jų skolos.

51 Taigi, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad skolų panaikinimo netaikymą tokiomis aplinkybėmis, kokios apibrėžtos TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2 punkte, nacionalinės teisės aktų leidėjas pagrindžia teisėtu viešuoju interesu, minėtas teismas, atsižvelgdamas į šį principą, turi įvertinti, ar šis interesas pagrindžia tai, kad šis reikalavimas pirmiausia būtų taikomas šioms skoloms dešimt metų iki prašymo panaikinti pateikimo, ir kad negalima atsižvelgti į galimą vėlavimą priimti sprendimą dėl atsakomybės perkėlimo.

52 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmojo klausimo b, c ir d punktus byloje C-289/23 bei į antrąjį ir ketvirtąjį klausimus byloje C-305/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jomis nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis, perkeliant į nacionalinę teisę šią direktyvą, kai norint pasinaudoti skolų panaikinimu po nemokumo procedūros reikalaujama padengti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus, neleidžiama pasinaudoti skolų panaikinimu tais atvejais, kai skolininkas elgėsi neatsargiai ar nerūpestingai, tačiau nesielgė nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas, ir jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo jis galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus arba socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį jo atžvilgiu buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai šio prašymo pateikimo dieną skolininkas yra visiškai sumokėjęs savo mokesčių ir socialinio draudimo skolas, jei tokios nukrypti leidžiančios nuostatos yra tinkamai pagrįstos pagal nacionalinę teisę.

Dėl pirmojo klausimo e punkto byloje C-289/23

53 Pirmojo klausimo e punktu byloje C-289/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias konkrečiu atveju draudžiama panaikinti skolas, kai šio draudimo nacionalinės teisės aktų leidėjas tinkamai nepagrindė.

54 Šiuo klausimu, kaip matyti iš šio sprendimo 46 punkto, Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai susiejo šia nuostata valstybėms narėms suteiktą galimybę su sąlyga, kad ja remiantis priimtos nukrypti leidžiančios nuostatos turi būti „tinkamai pagrįstos“.

55 Iš Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos matyti, kad pagrindimas, kurį turi pateikti valstybė narė, grįsdama tokią nukrypti leidžiančią nuostatą, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, turi būti kildinamas arba iš procedūros, per kurią ji buvo priimta, arba iš nacionalinės teisės. Taigi, kiek tai susiję su pirmuoju atveju, kai pagal nacionalinę teisę įstatymo galią turinčių ar reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų parengiamieji darbai, konstatuojamosios dalys ir aiškinamieji motyvai yra jų sudedamoji dalis arba svarbūs juos aiškinant ir kai juose yra toliau taikomos ar priimtos nukrypti nuo šios direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje numatytos galimybės leidžiančios nuostatos pagrindimas, reikia konstatuoti, kad šis pagrindimas atitinka šios nuostatos reikalavimus. Be to, dėl antrojo atvejo pažymėtina, kad minėtas pagrindimas taip pat gali būti pateiktas kitose nacionalinės teisės nuostatose nei ta, kurioje įtvirtinta ši nukrypti leidžianti nuostata, pavyzdžiui, nacionalinėje konstitucinėje, įstatyminėje ar norminėje nuostatoje (šiuo klausimu žr. 2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Instituto da Segurança Social ir kt.*, C-20/23, EU:C:2024:389, 37 punktą).

56 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmojo klausimo e punktą byloje C-289/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias konkrečiu atveju draudžiama panaikinti skolas, kai šio draudimo nacionalinės teisės aktų leidėjas tinkamai nepagrindė.

Dėl antrojo klausimo a punkto byloje C-289/23

57 Antrojo klausimo a punktu byloje C-289/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje pateiktas specialių reikalavimų kategorijų sąrašas yra baigtinis, ar ne, ir, jei atsakymas būtų neigiamas, ar valstybės narės turi teisę netaikyti skolų panaikinimo specialioms, šioje nuostatoje nenurodytoms, reikalavimų kategorijoms, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

58 Reikia konstatuoti, kad šis klausimas iš esmės sutampa su trečiuoju klausimu, pateiktu byloje, kurioje priimtas 2024 m. balandžio 11 d. Sprendimas *Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams)* (C-687/22, EU:C:2024:287, 25 ir 36 punktai).

59 Taigi, kaip matyti iš to sprendimo 44 punkto ir rezoliucinės dalies 2 punkto į antrojo klausimo a punktą byloje C-289/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis aiškintina taip, kad joje pateiktas specialių reikalavimų kategorijų sąrašas nėra baigtinis, ir valstybės narės gali netaikyti skolų panaikinimo kitoms specialioms, nei šioje nuostatoje išvardytoms, reikalavimų kategorijoms, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

Dėl antrojo klausimo b ir e punktų byloje C-289/23

60 Antrojo klausimo b ir e punktais byloje C-289/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos perkeliančios nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatytas bendras skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams, nes tokių reikalavimų patenkinimas ypač svarbus teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu, išskyrus labai griežtas aplinkybes ir kiekybinius apribojimus, neatsižvelgiant į minėtų reikalavimų pobūdį ir jų atsiradimo aplinkybes, ir kurios dėl to susiaurina nacionalinės teisės nuostatų, susijusių su šios kategorijos skoliniams reikalavimams iki šio reglamento priėmimo taikytinu skolų panaikinimu, taikymo sritį.

61 Šiuo klausimu reikia, viena vertus, priminti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 59 punkto, Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad joje pateiktas specialių reikalavimų kategorijų sąrašas nėra baigtinis, ir valstybės narės gali netaikyti skolų panaikinimo kitoms specialioms, nei šioje nuostatoje išvardytoms, reikalavimų kategorijoms, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę

62 Kita vertus, kalbant apie klausimą, ar perkeldamos Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą į savo nacionalinę teisę valstybės narės gali netaikyti skolų panaikinimo reikalavimų kategorijoms, kurioms tokio netaikymo nebuvo numatyta iki šio perkėlimo į nacionalinę teisę galiojusiose nacionalinės teisės nuostatose, reikia konstatuoti, kad nei šioje direktyvoje, nei jos parengiamuosiuose darbuose nėra duomenų, leidžiančių manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti valstybių narių šiuo klausimu turimą diskreciją ir užkirsti joms kelią priimti nuostatas, pagal kurias skolų panaikinimas netaikomas reikalavimų kategorijoms, kurioms tokio netaikymo nebuvo numatyta iki šio perkėlimo į nacionalinę teisę.

63 Priešingai, Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje numatęs, kad valstybės narės tam tikromis sąlygomis „gali nustatyti, kad tam tikrų kategorijų skolos negali būti panaikintos, arba gali apriboti galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra, arba nustatyti ilgesnį skolos panaikinimo laikotarpį“, Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai suteikė valstybėms narėms galimybę, jei šios sąlygos tenkinamos, priimti nuostatas, pagal kurias tam tikrų kategorijų skoloms negali būti taikomas panaikinimas, nors tai nebuvo numatyta anksčiau.

64 Tokiu atveju Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai susiejo pagal šią nuostatą valstybėms narėms suteiktos teisės įgyvendinimą su sąlyga, kad toks netaikymas turi būti tinkamai pagrįstas. Darytina išvada, kad, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas priima nuostatas, numatančias tokias nukrypti leidžiančias nuostatas, šių nukrypti leidžiančių nuostatų priežastys turi būti kildinamos iš nacionalinės teisės arba iš procedūros, per kurią jos buvo priimtos, ir šiomis priežastimis turi būti siekiama teisėto viešojo intereso (2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams)*, C-687/22, EU:C:2024:287, 42 punktas).

65 Be to, tiek Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 78 konstatuojamoji dalis, kurioje daroma nuoroda į nukrypti leidžiančias nuostatas, „tinkamai pagrįstas nacionalinėje teisėje nustatytomis priežastimis“, tiek šios direktyvos 81 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta „tinkamai pagrįsta priežastis pagal nacionalinę teisę“, leidžia manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog pakanka, kad būtų laikomasi skirtingose nacionalinės teisės sistemose nustatytų taisyklių (2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams)*, C-687/22, EU:C:2024:287, 43 punktas).

66 Šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar priežastis, susijusi su tuo, kad valstybės skolinių reikalavimų patenkinimas ypač svarbus teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu, numatyta Įstatymo 16/2022 konstatuojamosiose dalyse, tinkamai pagrindžia bendrą skolų panaikinimo, numatyto šio įstatymo 489 straipsnio 1 dalyje, netaikymą šiems reikalavimams, išskyrus labai griežtas aplinkybes ir kiekybinius apribojimus, neatsižvelgiant į minėtų reikalavimų pobūdį ir jų atsiradimo aplinkybes. Atlikdamas šį vertinimą jis turi atsižvelgti į pareigą laikytis proporcingumo principo, kaip nurodyta šio sprendimo 50 punkte.

67 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrojo klausimo b ir e punktus byloje C-289/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos perkeliančios nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatytas bendro skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams, nes tokių reikalavimų patenkinimas ypač svarbus teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu, išskyrus labai griežtas aplinkybes ir kiekybinius apribojimus, neatsižvelgiant į minėtų reikalavimų pobūdį ir jų atsiradimo aplinkybes, ir kurios dėl to susiaurina nacionalinės teisės nuostatų, susijusių su šios kategorijos skoliniams reikalavimams iki šio reglamento priėmimo taikytinu skolų panaikinimu, taikymo sritį, su sąlyga, kad šis netaikymas tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

Dėl antrojo klausimo c punkto byloje C-289/23

68 Antrojo klausimo c punktu byloje C-289/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės

teisės nuostatos, kuriose įtvirtinta bendra taisyklė, kad valstybės skoliniams reikalavimams netaikomas skolų panaikinimas, tiek, kiek pagal jas sudaromos palankesnės sąlygos viešiesiems kreditoriams, palyginti su kitais kreditoriais.

69 Šiuo klausimu, viena vertus, iš šio sprendimo 59 ir 61 punkte primintos jurisprudencijos matyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad joje pateiktas specialių reikalavimų kategorijų sąrašas nėra baigtinis, ir valstybės narės gali netaikyti skolų panaikinimo kitoms specialioms, nei šioje nuostatoje išvardytoms, reikalavimų kategorijoms, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę

70 Kita vertus, nei Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvoje, nei jos priėmimo parengiamuosiuose darbuose nėra duomenų, galinčių patvirtinti, be kita ko, teiginį, kad, atsižvelgiant į šios direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje aiškiai nurodytų reikalavimų kategorijų vidinę darną, Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti valstybių narių diskreciją, kiek tai susiję su skolų panaikinimo netaikymu kitoms, nei šios nuostatoje išvardytos, reikalavimų kategorijoms, kaip antai mokesčių ir socialinio draudimo skolos. Atvirkščiai, konkrečiai kalbant, iš šių parengiamųjų darbų matyti, kad šis teisės aktų leidėjas tikrai ketino palikti valstybėms narėms tam tikrą diskreciją, kad perkeldamos minėtą direktyvą į nacionalinę teisę jos galėtų atsižvelgti į ekonominę padėtį ir nacionalines teisines struktūras (2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Instituto da Segurança Social ir kt.*, C-20/23, EU:C:2024:389, 42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

71 Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams, kaip antai mokesčių ir socialinio draudimo skoloms, gali būti tinkamai pagrįstas. Iš tiesų ne visos skolos yra tokio paties pobūdžio, kreditoriai turi nevienodą statusą, o šių skolų išieškojimas gali būti skirtas konkretiems tikslams. Atsižvelgiant į mokesčių ir socialinio draudimo skolų pobūdį ir mokesčių bei socialinio draudimo įmokų rinkimo tikslą, valstybės narės gali teisėtai manyti, kad valstybės institucijų-kreditorių, kiek tai susiję su atitinkamų skolų išieškojimu, padėtis nėra panaši į komercinio ar privataus sektoriaus kreditorių. Tokiomis sąlygomis galimybė nustatyti, kad mokesčių ir socialinio draudimo skolos negali būti panaikintos, nereiškia, kad nepagrįstai privilegijuojamos valstybės institucijos-kreditorės, palyginti su kitais kreditoriais, kuriems ši išimtis netaikoma (šiuo klausimu žr. 2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Instituto da Segurança Social ir kt.*, C-20/23, EU:C:2024:389, 43 punktą).

72 Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės gali nustatyti, jog tam tikrų kategorijų skolos, kaip antai mokesčių ir socialinio draudimo skolos, negali būti panaikintos, ir joms suteikti pirmaeilį statusą, su sąlyga, kad tokia išimtis yra tinkamai pagrįsta pagal nacionalinę teisę (šiuo klausimu žr. 2024 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Instituto da Segurança Social ir kt.*, C-20/23, EU:C:2024:389, 45 punktą).

73 Taigi į antrojo klausimo c punktą byloje C-289/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriuose įtvirtinta bendra taisyklė, kad valstybės skoliniams reikalavimams netaikomas skolų panaikinimas, tiek, kiek pagal jas sudaromos palankesnės sąlygos viešiesiems kreditoriams, palyginti su kitais kreditoriais, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

Dėl antrojo klausimo d punkto byloje C-289/23

74 Antrojo klausimo d punktu byloje C-289/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis skolų panaikinimas tam tikros kategorijos reikalavimams ribojamas nustatant viršutinę ribą, kurią viršijus skolų panaikinimas netaikomas, ir ši riba nenustatyta atsižvelgiant į atitinkamos skolos sumą.

75 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad, skirtingai nei pagal šios direktyvos 20 straipsnio 2 dalį, pagal kurią valstybės narės, kuriose visiškas skolų panaikinimas galimas tik verslininkui grąžinus dalį skolos, turi užtikrinti, kad ši grąžinimo prievolė atitiktų „konkretaus verslininko padėtį ir visų pirma būtų proporcinga jo pajamoms ir turtui, kuriuos galima paimti, arba disponuojamosioms pajamoms ir turtui skolų panaikinimo laikotarpiu, ir ja būtų atsižvelgta į pagrįstus kreditorių interesus“, šios direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje aiškiai nenumatyta, kad tuo atveju, kai valstybės narės numato skolų panaikinimo galimybės ribojimą, jos turi nustatyti viršutinę ribą pagal tikrąją atitinkamos skolos sumą, ir nėra jokių duomenų, galinčių patvirtinti teiginį, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino apriboti diskreciją, kurią valstybės narės turi, kai numato tokius apribojimus.

76 Konkrečiai dėl diskrecijos, kurią valstybės narės turi pagal pastarąją nuostatą, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad ji turi būti aiškinama taip, kad šia nuostata neribojama valstybių narių turima diskrecija pasirinkti kitų kategorijų skolas, nei išvardytos šioje nuostatoje, ir nustatyti, kad jos negali būti panaikintos (2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams)*, C-687/22, EU:C:2024:287, 41 punktas).

77 Kaip generalinis advokatas iš esmės nurodė savo išvados 35 punkte, būtų buvę paradoksalu, jei Sąjungos teisės aktų leidėjas būtų labiau apribojęs valstybių narių diskreciją riboti galimybę panaikinti skolas, nei jų diskreciją netaikyti skolų panaikinimo tam tikros kategorijos reikalavimams.

78 Taigi darytina tarpinė išvada, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja neribojama valstybių narių turima diskrecija riboti skolų panaikinimo galimybę, kai jos ketina tokius ribojimus nustatyti.

79 Tokiu atveju, viena vertus, kaip matyti iš šio sprendimo 64 punkto, Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai susiejo 23 straipsnio 4 dalyje valstybėms narėms suteiktos galimybės įgyvendinimą su sąlyga, kad tokie galimybės taikyti skolų panaikinimą ribojimai turi būti tinkamai pagrįsti. Darytina išvada, kad, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas priima nuostatas, numatančias tokias nukrypti leidžiančias nuostatas, šių nukrypti leidžiančių nuostatų priežastys turi būti kildinamos iš nacionalinės teisės arba iš procedūros, per kurią jos buvo priimtos, ir šiomis priežastimis turi būti siekiama teisėto viešojo intereso.

80 Šiuo klausimu, iš šio sprendimo 65 punkte primintos jurisprudencijos matyti, kad tiek Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 78 konstatuojamoji dalis, kurioje daroma nuoroda į nukrypti leidžiančias nuostatas, „tinkamai pagrįstas nacionalinėje teisėje nustatytomis priežastimis“, tiek šios direktyvos 81 konstatuojamoji dalis, kurioje nurodyta „tinkamai pagrįsta priežastis pagal nacionalinę teisę“, leidžia manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, jog pakanka, kad būtų laikomasi skirtingose nacionalinės teisės sistemose šiuo tikslu nustatytų taisyklių.

81 Kita vertus, kaip matyti iš šio sprendimo 50 punkto, kai valstybės narės naudojasi diskrecija, susijusia su nukrypti leidžiančiomis nuostatomis, kurias jos gali priimti pagal Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalį, jos turi laikytis proporcingumo principo. Taigi jų pasirinktos priemonės neturi viršyti to, kas tinkama ir būtina jų siekiamam tikslui įgyvendinti, ir neturi kelti abejonių dėl šia direktyva siekiamų tikslų, t. y. šiuo atveju tikslo užtikrinti, kad nemokūs verslininkai turėtų galimybę pasinaudoti bent viena procedūra, kuria būtų visiškai panaikintos skolos.

82 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrojo klausimo d punktą byloje C-289/23 reikia atsakyti: Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis skolų panaikinimas tam tikros kategorijos reikalavimams ribojamas nustatant viršutinę ribą, kurią viršijus skolų panaikinimas netaikomas, ir ši riba nenustatyta atsižvelgiant į atitinkamos skolos sumą, su sąlyga, kad šis ribojimas tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

Dėl pirmojo klausimo byloje C-305/23

83 Pirmuoju klausimu byloje C-305/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas nusprendžia pasinaudoti šios direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje numatyta galimybe ir procedūrų, pagal kurias leidžiama panaikinti nemokių verslininkų skolas, taikymo sritį išplečia į ją įtraukdamas ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai, taisyklės, kurios šiems fiziniams asmenims taikomos dėl tokio taikymo srities išplėtimo, turi atitikti minėtos direktyvos III antraštinės dalies nuostatas.

84 Tiek Ispanijos vyriausybė, tiek Europos Komisija ginčija šio klausimo priimtinumą, motyvuodamos tuo, kad jis yra nereikšmingas. Tai grįsdama Komisija teigia, kad akivaizdu, jog atitinkamas skolininkas, nors dabar nevykdo verslo veiklos, tokią veiklą vykdė pagrindinės bylos faktinių aplinkybių atsiradimo dieną ir kad tai yra reikšmingiausia taikant Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą. Savo ruožtu Ispanijos vyriausybė teigia, kad šis klausimas nėra būtinas ginčui pagrindinėje byloje išspręsti, nes nacionalinės nuostatos, susijusios su skolų panaikinimu, taikomos skolininkui nepriklausomai nuo to, ar jis yra verslininkas, ar ne.

85 Šiuo klausimu reikia priminti, kad su Sąjungos teise susijusiems klausimams taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2024 m. rugsėjo 5 d. Sprendimo *W. GmbH*, C-67/23, EU:C:2024:680, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

86 Nagrinėjamu atveju neatrodo, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 1 straipsnio 4 dalies išaiškinimas, kurio prašoma, būtų akivaizdžiai nesusijęs su pagrindinės bylos dalyku byloje C-305/23. Iš tiesų, priešingai, nei teigia Komisija, pirmasis klausimas šioje byloje atrodo svarbus, nes, kaip nurodyta šio sprendimo 21 punkte, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūros susijusios su S.E.I. kaip fiziniu asmeniu, o ne kaip verslininku. Be to, aplinkybė, kad Ispanijos teisėje numatytas skolininko skolų panaikinimas nepriklausomai nuo to, ar jis yra verslininkas, ar ne, neturi įtakos šio klausimo, kuriuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą

pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar tais atvejais, kai nacionalinės taisyklės, susijusios su skolų panaikinimu, taikomos fiziniams asmenims, jos turi atitikti šios direktyvos III antraštinės dalies nuostatas, svarbai.

87 Dėl atsakymo į šį klausimą reikia priminti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad valstybės narės „gali išplėsti [šio 1 straipsnio 1 dalies b punkte] nurodytų procedūrų taikymo sritį, įtraukdamos į ją ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai“.

88 Reikia konstatuoti, kad minėto 1 straipsnio 4 dalies formuluotė yra nedviprasmiška, nes joje tik numatytas paprastas to paties 1 straipsnio 1 dalies b punkte „nurodytų procedūrų“ taikymo srities išplėtimas, t. y. tai, kad skolų panaikinimas, kuris taikomas nemokiems verslininkams, gali būti taikomas nemokiems fiziniams asmenims. Šioje formuluotėje visiškai neužsimenama apie dalinį šių procedūrų taikymo srities išplėtimą.

89 Tokį Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos 1 straipsnio 4 dalies aiškinimą patvirtina šios direktyvos 21 konstatuojamoji dalis, kurioje, be kita ko, nurodyta, kad nors šioje direktyvoje nenustatomos privalomos taisyklės dėl pernelyg didelio vartotojų įsiskolinimo, valstybėms narėms būtų patartina kuo anksčiau pradėti taikyti šios direktyvos „nuostatas“ dėl skolų panaikinimo taip pat ir vartotojams.

90 Reikia pridurti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvoje nėra nieko, kas galėtų patvirtinti teiginį, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė suteikti valstybėms narėms diskreciją dėl šios direktyvos 1 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytų procedūrų taikymo nemokiems fiziniams asmenims, kurie nėra verslininkai, apimties. Atvirkščiai, tiek iš minėtos direktyvos 21 konstatuojamosios dalies, tiek iš jos 1 straipsnio 4 dalies aiškiai matyti, kad šis teisės aktų leidėjas nenorėjo suteikti valstybėms narėms galimybės pasirinkti šių procedūrų taikymo sritį išplėsti „iš dalies“ arba „pasirinktinai“ įtraukiant nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai.

91 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą byloje C-305/23 reikia atsakyti, kad Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas nusprendžia pasinaudoti šios direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje numatyta galimybe ir procedūrų, pagal kurias leidžiama panaikinti nemokių verslininkų skolas, taikymo sritį išplečia įtraukdamas į ją ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai, taisyklės, kurios šiems fiziniams asmenims taikomos dėl tokio taikymo srities išplėtimo, turi atitikti minėtos direktyvos III antraštinės dalies nuostatas.

Dėl penktojo klausimo byloje C-305/23

92 Kadangi, kaip matyti iš šio sprendimo 40–44 punktų, į ketvirtąjį klausimą byloje C-305/23 iš esmės reikia atsakyti neigiamai, į penktąjį klausimą šioje byloje atsakyti nereikia.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

93 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1. **2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva), 23 straipsnio 2 dalis**

   turi būti aiškinamas taip:

   joje pateiktas aplinkybių sąrašas nėra baigtinis, ir valstybės narės, perkeldamos šią direktyvą į nacionalinę teisę, gali priimti nuostatas, labiau ribojančias galimybę pasinaudoti skolų panaikinimo procedūra nei ankstesnės nacionalinės nuostatos, atsisakant suteikti tokį skolų panaikinimą ar jį apribojant, atšaukiant skolų panaikinimu suteikiamą naudą arba nustatant ilgesnius visiško skolų panaikinimo laikotarpius ar ilgesnius draudimo verstis veikla laikotarpius, kitomis, nei išvardytos šio 23 straipsnio 2 dalyje, aplinkybėmis, jeigu šios aplinkybės yra aiškiai apibrėžtos ir tokios nukrypti leidžiančios nuostatos tinkamai pagrįstos.

2. **Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 1 ir 2 dalys**

   turi būti aiškinamos taip:

   jomis nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis, perkeliant į nacionalinę teisę šią direktyvą, kai norint pasinaudoti skolų panaikinimu po nemokumo procedūros reikalaujama padengti nepirmaeilius valstybės skolinius reikalavimus, neleidžiama pasinaudoti skolų panaikinimu tais atvejais, kai skolininkas elgėsi neatsargiai ar nerūpestingai, tačiau nesielgė nesąžiningai arba piktnaudžiaudamas, ir jei per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo jis galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokestinius pažeidimus arba socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį jo atžvilgiu buvo priimtas galutinis sprendimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai šio prašymo pateikimo dieną skolininkas yra visiškai sumokėjęs savo mokesčių ir socialinio draudimo skolas, jei tokios nukrypti leidžiančios nuostatos yra tinkamai pagrįstos pagal nacionalinę teisę.

3. **Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 2 dalis**

   turi būti aiškinama taip:

   pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias konkrečiu atveju draudžiama panaikinti skolas, kai šio draudimo nacionalinės teisės aktų leidėjas tinkamai nepagrindė.

4. **Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 4 dalis**

   turi būti aiškinama taip:

   joje pateiktas specialių reikalavimų kategorijų sąrašas nėra baigtinis, ir valstybės narės gali netaikyti skolų panaikinimo kitoms specialioms, nei šioje nuostatoje išvardytoms,

reikalavimų kategorijoms, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

5. Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 4 dalis

turi būti aiškinama taip:

pagal ją nedraudžiamos perkeliančios nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatytas bendro skolų panaikinimo netaikymas valstybės skoliniams reikalavimams, nes tokių reikalavimų patenkinimas ypač svarbus teisingai ir solidariai visuomenei, grindžiamai teisinės valstybės principu, išskyrus labai griežtas aplinkybes ir kiekybinius apribojimus, neatsižvelgiant į minėtų reikalavimų pobūdį ir jų atsiradimo aplinkybes, ir kurios dėl to susiaurina nacionalinės teisės nuostatų, susijusių su šios kategorijos skoliniams reikalavimams iki šio reglamento priėmimo taikytinu skolų panaikinimu, taikymo sritį, su sąlyga, kad šis netaikymas tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

6. Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 4 dalis

turi būti aiškinama taip:

pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriuose įtvirtinta bendra taisyklė, kad valstybės skoliniams reikalavimams netaikomas skolų panaikinimas, tiek, kiek pagal jas sudaromos palankesnės sąlygos viešiesiems kreditoriams, palyginti su kitais kreditoriais, jei toks netaikymas yra tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

7. Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 4 dalis

turi būti aiškinama taip:

pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis skolų panaikinimas tam tikros kategorijos reikalavimams ribojamas nustatant viršutinę ribą, kurią viršijus skolų panaikinimas netaikomas, ir ši riba nenustatyta atsižvelgiant į atitinkamos skolos sumą, su sąlyga, kad šis ribojimas tinkamai pagrįstas pagal nacionalinę teisę.

8. Direktyva 2019/1023

turi būti aiškinama taip:

tuo atveju, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas nusprendžia pasinaudoti šios direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje numatyta galimybe ir procedūrų, pagal kurias leidžiama panaikinti nemokių verslininkų skolas, taikymo sritį išplečia įtraukdamas į ją ir nemokius fizinius asmenis, kurie nėra verslininkai, taisyklės, kurios šiems fiziniams asmenims taikomos dėl tokio taikymo srities išplėtimo, turi atitikti minėtos direktyvos III antraštinės dalies nuostatas.

Parašai.